Cursuri universitare

CARMEN MOLDOVAN

Drept internațional public. Principii şi instituții fundamentale

Ediţia a V-a, revăzută şi adăugită

CARMEN MOLDOVAN

Drept internațional public. Principii şi instituții fundamentale

Ediţia a V-a, revăzută şi adăugită

Universul Juridic
București
-2026-

Capitolul I
Definirea şi trăsăturile dreptului internaţional public

Secţiunea 1
Definiţia evolutivă a noţiunii „drept internaţional public”

Scopul prezentei lucrări este de a oferi studenţilor o imagine de ansamblu asupra dreptului internaţional şi sistemului juridic internaţional, prin prezentarea principiilor şi instituţiilor juridice esenţiale, care să permită un viitor studiu aprofundat asupra acestora sau a unor noţiuni conexe. Pentru a exemplifica interpretarea şi aplicarea concretă a conţinutului unor reguli deja cristalizate sau conturarea unor reguli noi, vor fi făcute trimiteri, în principal, la jurisprudenţa relevantă a Curţii Internaţionale de Justiţie. Acest demers are ca obiectiv principal clarificarea anumitor particularităţi ale mecanismelor dreptului internaţional public, caracterizat prin lipsa unei codificări complete a regulilor şi incidenţa normelor de natură cutumiară chiar şi în stadiul actual al societăţii internaţionale.

Dreptul internaţional public este definit ca o ramură autonomă de drept, constituită dintr-un ansamblu de principii şi norme juridice, scrise sau nescrise, create în principal de către state, pe baza acordului lor de voinţă, în scopul reglementării raporturilor internaţionale din cadrul societăţii internaţionale[1], în special dintre state şi dintre state şi organizaţii internaţionale.

În privinţa elementelor care constituie definiţia dreptului internaţional public, pot fi făcute o serie de observaţii, care prefigurează trăsăturile sale particulare. Folosirea expresiei „drept internaţional” în cuprinsul acestui curs desemnează dreptul internaţional public.

Definirea dreptului internaţional ca sistem juridic a evoluat în timp, consecinţă a dinamicii relaţiilor dintre state, a adaptării reglementărilor la modificările raporturilor dintre state şi a diversificării preocupărilor acestora, pentru domenii ca drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, protejarea mediului, organizaţiile internaţionale, soluţionarea paşnică a diferendelor şi excluderea folosirii forţei armate dintre metodele legale de derulare a relaţiilor dintre state, reglementarea răspunderii penale internaţionale a particularilor, stabilirea cadrului normativ pentru antrenarea răspunderii internaţionale a statelor şi alte domenii în care au fost formulate recent propuneri de norme. Evoluţia relaţiilor dintre state şi a domeniilor de interes pentru acestea în cadrul relaţiilor internaţionale a fost anticipată în literatura de specialitate interbelică[2] şi a avut ca efect recunoaşterea caracterului depăşit al doctrinelor din secolele trecute cu privire la natura şi semnificaţia dreptului internaţional public.

Iniţial, dreptul internaţional public a constituit un ansamblu de norme ce reglementează relaţiile dintre state, întrucât, până la jumătatea secolului al XX-lea[3], doar statele au fost

---

[1] P.-M. Dupuy, Y. Kerbrat, *Droit international public*, 13e éd., Dalloz, Paris, 2016, p. 1; J. Combacau, S. Sur, *Droit international public*, 12e éd., LGDJ, Paris, 2016, pp. 1-4; E. Decaux, O. de Frouville, *Droit international public*, 10e éd., Dalloz, Paris, 2016, pp. 7-9; D. Alland, *Manuel de droit international public*, 4e éd., PUF, Paris, 2017, p. 15.

[2] L. Le Fur, *Précis de droit international public*, Librairie Dalloz, Paris, 1931, p. 6.

[3] ICJ, *Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations*, Advisory Opinion of April 11th, 1949, ICJ Reports 1949, p. 174. Toate hotărârile şi avizele consultative ale Curţii Internaţionale de Justiţie au fost consultate şi pot fi accesate în baza de date a Curţii, la adresa: *http://www.icj-cij.org*.

considerate subiecte ale dreptului internaţional public[1]. În prezent, dreptul internaţional public nu mai reglementează în exclusivitate relaţiile inter-etatice, ci constituie un ansamblu de reguli de conduită aplicabile în relaţiile dintre organizaţiile internaţionale interguvernamentale, dintre state şi aceste organizaţii sau în raporturile dintre state şi alte entităţi juridice care nu sunt recunoscute ca subiecte de drept internaţional, dar care au regimuri juridice stabilite de dreptul internaţional sau care beneficiază de aplicarea regulilor de drept internaţional, cum sunt organizaţii internaţionale non-guvernamentale, persoane fizice, persoane juridice. Se consideră că dreptul internaţional reprezintă un **nivel suprastructural** de reglementare care reflectă modificările ce au avut loc în relaţiile internaţionale în sens larg şi nu are un caracter strict pasiv, de reflectare inertă a ceea ce se petrece la nivel internaţional[2].

Domeniul de reglementare al dreptului internaţional public este foarte extins, cuprinzând reguli aplicabile în domeniul diplomatic şi consular, al circulaţiei pe mare, modalităţi de stabilire a frontierelor dintre state, în materia protejării drepturilor fundamentale ale omului, a soluţionării neînţelegerilor dintre state prin arbitraj sau alte mijloace jurisdicţionale ori politico-diplomatice, reguli aplicabile spaţiului extraatmosferic, protejării mediului, efectelor schimbărilor climatice, reglementarea conduitei statelor şi a altor entităţi în cyberspaţiu (lista domeniilor precizate nu este una limitativă).

Se poate afirma că dreptul internaţional a reprezentat de-a lungul timpului un instrument al politicii internaţionale[3], dar şi un instrument al puterii statelor în a-şi impune poziţia şi a urmări satisfacerea intereselor lor, dar a devenit şi un instrument în beneficiul celor care au fost excluşi de la afirmarea unor poziţii de putere şi au fost în general trataţi ca obiect al politicii altor state, fiind creat, în special începând cu cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, un cadru instituţional în care pot fi formulate pretenţii cu privire la violenţă, injustiţie, privare socială, chiar împotriva entităţilor care au constituit elemente dominante ale vieţii internaţionale, devenind astfel şi un instrument de critică a puterii. Din această perspectivă, se poate afirma că sistemul dreptului internaţional are ca obiectiv realizarea dreptului internaţional însuşi, într-un cadru care să permită stabilirea de obiective, scopuri sau principii ce aparţin actorilor implicaţi în confruntări polemice[4], prin condiţionări reciproce[5].

Dreptul internaţional nu are doar rolul de a face posibilă apropierea abordărilor antagonice ale actorilor săi, în situaţiile în care aceştia invocă sensuri sau înţelesuri diferite ale unor reguli şi instituţii juridice, şi stabilirea unui numitor comun agreat de către state şi celelalte entităţi care au influenţă în funcţionarea dreptului internaţional, ci constituie şi o promisiune de justiţie, însă această activitate se desfăşoară într-o formă instituţională nepredeterminată complet[6], din cauza inexistenţei unui sistem ierarhizat de instanţe

---

În continuare, în cuprinsul lucrării, cauzele vor fi citate potrivit recomandării Curţii, fără indicarea adresei specifice pentru fiecare dintre ele. Toate adresele web menţionate la notele de subsol au fost accesate în perioada 27 august – 1 septembrie 2026.

[1] Th. Buergenthal, H.G. Maier, *Public International Law*, 2nd ed., West Publishing Company, 1990, p. 1.

[2] A. Năstase, B. Aurescu, *Drept internaţional public. Sinteze*, ed. a 8-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2015, p. 1.

[3] P.-M. Dupuy, Y. Kerbrat, *op. cit.*, 2016, p. 10.

[4] M. Koskenniemi, *What is International Law for?*, în M.D. Evans (ed.), *International Law*, 4th ed., Oxford University Press, 2014, p. 47.

[5] P.-M. Dupuy, Y. Kerbrat, *op. cit.*, 2016, p. 11.

[6] J. Combacau, S. Sur, *op. cit.*, 2016, pp. 4-6; M. Koskenniemi, *op. cit.*, în M.D. Evans (ed.), *International Law*, 4th ed., Oxford University Press, 2014, p. 48.

internaţionale, cu competenţă generală obligatorie pentru state (aceasta constituie una dintre particularităţile dreptului internaţional ca disciplină şi va fi analizată în secţiunea referitoare la particularităţile dreptului internaţional public).

Dincolo de faptul de a constitui un ansamblu de reguli abstractizate de-a lungul timpului şi parţial codificate în cuprinsul unor tratate internaţionale, dreptul internaţional are aplicabilitate în realitatea cotidiană **şi nu afectează doar statele, ci, în mod direct, şi persoanele private**. În acest sens, doctrina subliniază că, în mod obişnuit, eficienţa regulilor dreptului internaţional este vizibilă în viaţa şi activitatea cotidiană a indivizilor, deoarece zilnic milioane de persoane sunt transportate pe calea aerului şi trec frontierele statelor, determinate de către state, sunt invocate drepturi fundamentale, resursele naturale sunt extrase şi valorificate peste graniţele naţionale, iar statele sunt prezente în toate aceste operaţiuni[1].

Totodată, în contextul actual al afluxurilor masive de persoane care părăsesc teritoriul statului lor de origine şi se îndreaptă sau încearcă să se îndrepte spre teritoriul altor state pentru a găsi protecţie, este esenţial a cunoaşte care este cadrul normativ aplicabil în aceste situaţii – respectiv a analiza conţinutul conceptelor incidente (refugiaţi, azilanţi, migranţi) şi al regulilor aplicabile pentru fiecare dintre aceste categorii, al obligaţiilor care revin statelor, precum şi al posibilelor consecinţe aplicabile în cazul în care statele sau alţi actori internaţionali nu pun în aplicare aceste reguli.

Conflictele internaţionale şi încălcarea regulilor dreptului internaţional umanitar necesită, de asemenea, clarificarea cadrului legal aplicabil, identificarea mijloacelor ce pot fi folosite, consecinţele conduitei statelor şi trăsăturile instituţiei răspunderii internaţionale a statelor pentru încălcarea obligaţiilor internaţionale.

În ciuda evoluţiei şi dezvoltării progresive a regulilor dreptului internaţional, acesta are în continuare şi critici, bazate în special pe caracterul descentralizat al sistemului regulilor sale şi al funcţionării mecanismelor de implementare a acestora, fiind caracterizat chiar ca un sistem „primitiv”[2]. Fără îndoială că dreptul internaţional prezintă imperfecţiuni atât în ceea ce priveşte apariţia normelor sale, cât şi în ceea ce priveşte respectarea acestora la nivel global, însă aceste aspecte negative nu pot, în opinia noastră, să susţină ideea ineficienţei complete a dreptului internaţional, ceea ce vom demonstra în cuprinsul prezentei lucrări.

Secţiunea a 2-a
Elementele constitutive ale denumirii „drept internaţional public”

Se apreciază că denumirea de drept internaţional a fost folosită pentru prima oară în lucrarea lui Jeremy Bentham: *Introducere în principiile moralei şi legislaţiei (An Introduction to the Principles of Morals and Legislation)*, publicată pentru prima dată în anul 1789 şi conţine denumirea *international law*[3], ca înlocuitor pentru *law of nations*.

---

[1] J. Crawford, *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8th ed., Oxford University Press, 2012, p. 15.

[2] H.J. Morgenthau, *Politica între naţiuni. Lupta pentru putere şi lupta pentru pace*, Ed. Polirom, Iaşi, 2013, pp. 300, 316, 318.

[3] J. Bentham, *An Introduction to the Principles of Morals and Legislation*, vol. I, London, 1823, p. X.